

فصلنامه علمی - پژوهشی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء (س)
سال یازدهم، شماره ۲۳، زمستان ۱۳۹۸

ترجمه زبان مخفی در رمان‌های خاطرات یک بچه چلمن و دنیای معركة تام گیتس^۱

فاطمه زند^۲

فاطمه زهرا نظری رباطی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۳/۰۷

چکیده

زبان مخفی، زبانی غیررسمی است که در بین گروه‌های مختلف اجتماعی رواج یافته و به حوزه ادبیات نیز وارد شده است. با توجه به محدودیت‌های زبانی و فرهنگی مترجم در ترجمه زبان مخفی، پژوهش حاضر به بررسی ترجمه این گونه زبانی در دو رمان کودک و نوجوان خاطرات یک بچه چلمن و دنیای معركة تام گیتس می‌پردازد. همچنین این مقاله بر آن است تا علاوه بر بیان انواع زبان مخفی و راهکارهای ترجمه آن، میزان موفقیت مترجم‌ها را بررسی کند. داده‌های پژوهش کیفی-توصیفی حاضر با استفاده از نظریه پارتریج (Partridge, 1971) درباره انواع زبان مخفی و نظریه بیکر درباره راهکارهای ترجمه این گونه زبانی گردآوری شدند. پس از بررسی مشخص شد که در رمان اول سه گونه زبان

^۱ شناسه دیجیتال (DOI): 10.22051/jlr.2018.18609.1482

^۲ کارشناس ارشد مترجمی زبان انگلیسی، مربی گروه زبان انگلیسی، هیأت علمی دانشگاه حضرت نرجس (س)
نویسنده مسئول؛ f.zand@narjesrafsanjan.ir

^۳ کارشناس ارشد مترجمی زبان انگلیسی، مربی گروه زبان انگلیسی، هیأت علمی دانشگاه حضرت نرجس (س)؛
fz.nazari@narjesrafsanjan.ir

۱۶۲ / ترجمه زبان مخفی در رمان‌های خاطرات یک بچه چلمن و دنیای معرکه تام گیتس

مخفی مدرسه‌ای و دانشگاهی، اجتماعی و کارگری و در رمان دوم گونه‌های زبان مخفی اجتماعی، مدرسه‌ای و دانشگاهی و هنری وجود دارد. به منظور ترجمه آن‌ها در رمان اول از هشت راهکار و در رمان دوم از شش راهکار استفاده شده است. در رمان اول ترجمه به واژه‌های عام‌تر و در رمان دوم جایگزینی فرهنگی و استفاده از واژه‌های نامرتبب‌ترین کاربرد را داشتند. مترجم رمان اول با کاربرد بیشتر راهکار ترجمه به واژه‌های عام‌تر به دلیل بیان روشن معنا با واژه‌های معمول، مانع از انتقال معنای واژه‌های مخفی و ایجاد تأثیر یکسان در زبان مقصد شده است. این امر میزان موفقیت مترجم را در انتقال زبان مخفی کاهش داده است. این در حالی است که مترجم رمان دوم با کاربرد فراوان راهکار جایگزینی فرهنگی و یافتن معادل مناسب برای واژه‌های مخفی در فرهنگ زبان مقصد موفق به ایجاد تأثیر مشابه در زبان مقصد شده است.

واژه‌های کلیدی: زبان مخفی، پارتیج، راهکارهای ترجمه بیکر، خاطرات یک بچه چلمن، دنیای معرکه تام گیتس

۱. مقدمه

زبان، مهم‌ترین وسیله ارتباط بشری است که نشان‌دهنده هویت و نگرش‌های هر ملت بوده و در بستر فرهنگ شکل می‌گیرد. از سوی دیگر، فرهنگ یک جامعه نیز در آئینه زبان بازنمایانده می‌گردد (Niyazi & Nasiri, 2009) به باور اندرسون و ترادگیل (Anderson & Trudgill, 1991, p. 13) زبان پدیده‌ای پویا و انعطاف‌پذیر است و در دوره‌های گوناگون، شگردهای متفاوتی را برای بیان معنا به کار می‌برد. پویایی زبان، سبب می‌شود معنای واژه‌ها پیوسته تغییر کند و همراه با رشد و پیشرفت بشر، زبان نیز دگرگون شود. یکی از پیامدهای این تغییرات در زبان و شیوه زندگی بشر، پیدایش زبان مخفی است. ریشه واژه زبان مخفی^۱، از واژه نوروژی «slenja-ord» گرفته شده است که بر پایه تعریف هاتن (Hotten, 1864, p. 50) به معنای زبان موقتی و غیررسمی است که گروه‌های ویژه اجتماعی برای گفت و گوهای میان اعضای خود از آن استفاده می‌کنند. این زبان، برای افرادی غیر از اعضای این گروه‌ها ناشناخته است. وی، زبان مخفی را گونه‌ای از گفتار می‌داند که طبقه‌های گوناگون اجتماعی از آن برای برقراری ارتباط در میان اعضای خود استفاده می‌کنند. به باور گروهی از استادها و ادیب‌ها، زبان مخفی زبانی عامیانه و فرومایه است. هر چند در حقیقت بخش گسترده‌ای از جامعه، از این زبان برای برقراری ارتباط و انتقال معانی استفاده می‌کنند. زیرا نمی‌خواهند از زبان رایج و متداول در گروه اجتماعی خویش

¹ slang

عقب بمانند (Elb, 1996; Allen, 1998). استن استروم و همکاران (Stenström et al., 2002). جوانان و نوجوانان یکی از گروه‌های اصلی جامعه هستند که به دلیل ویژگی‌های خاص این دوره، علاقه زیادی به کاربرد زبان مخفی دارند. در این سنین، فرد تلاش می‌کند تا هویت خود را بازیابد، در نتیجه تمایل دارد از هنجارهای معمول جامعه بگریزد. زبان یکی از هنجارهایی است که فرد تمایل به شکستن آن دارد. به باور ویلز (Willis, 1964, p. 195) جوانان و نوجوانان به زبان مخفی علاقه‌مندند. زیرا این زبان، خلاق، پر نشاط و سرشار از ایده‌های جدید و نوآوری است و با ترکیب چند واژه و یا تغییر معنای معمول واژه‌ها در شرایط ویژه‌ای ساخته می‌شود. نویسندگان داستان‌های نوجوان نیز، در آثار خود از زبان مخفی بهره می‌گیرند تا جذابیت بیشتری برای مخاطبان‌شان داشته باشد. *رمان خاطرات یک بچه چلمن* از محبوب‌ترین رمان‌های تصویردار جهان بوده و عنوان پر فروش‌ترین رمان کودک و نوجوان نیویورک‌تایمز را در سال ۲۰۰۷ به دست آورده‌است. همچنین، این رمان، جایزه‌های ملی و بین‌المللی فراوانی را کسب کرده‌است. از آن جمله می‌توان به جایزه «کتاب برگزیده کودکان» و جایزه «نیکلدون»^۱ اشاره کرد (Mataloro, 2012). این رمان به صورت دفترچه‌ی خاطراتی است که خاطرات پسر نوجوان و بدشانسی به نام گرگ^۲ را با زبانی طنزآمیز نقل می‌کند. در هر صفحه، تصویرهایی وجود دارد که به جنبه‌ی طنز داستان افزوده و گاه نیز به توضیح زبان مخفی در داستان کمک می‌کنند. این رمان، به زبان‌های گوناگون از جمله زبان فارسی ترجمه شده‌است. رمان تصویردار دوم، در پیکره‌ی پژوهش *دنیای معرکه تام گیتس* نام دارد. این رمان نیز از محبوب‌ترین رمان‌های کودک و نوجوان در سال ۲۰۱۱ و برنده جایزه بهترین کتاب طنز «رولد دال»^۳، و کتاب برگزیده کودک و نوجوان «واتراستون»^۴ است. این رمان تا کنون به سی و سه زبان در سرتاسر دنیا ترجمه شده‌است (Pichon, 2011). کاربرد زبان مخفی در ترجمه‌ی متن‌های ادبی، اغلب بسیار مسئله‌ساز است و مترجم را در زبان مبدأ و مقصد با محدودیت‌هایی روبه‌رو می‌کند. «زیرا واژه‌های زبان مخفی از لحاظ فرهنگی منحصر به فرد و متعلق به فرهنگ خاص هر زبان هستند که تفاوت میان زبان‌های مختلف را نشان می‌دهند» (Legaudaite, 2010). از این رو، مترجم باید با فرهنگ، آداب و رسوم مذهبی و اعتقادی و پیشینه‌ی تاریخی زبان مبدأ و مقصد آشنایی داشته باشد تا بتواند با درک موقعیت کلام، موفق به انتقال معنا و ترجمه زبان مخفی شود. با توجه به بی‌شماری معنای واژه‌ها و تغییر گسترده‌ی زبان مخفی، در این پژوهش ابتدا انواع زبان مخفی را در نسخه‌ی انگلیسی دو رمان «*The Diaries of a Wimpy Kid*» اثر جف کنی^۵ Gates

¹ Nickeldone

² Greg

³ Roald Dahl

⁴ Water Stone

⁵ J. Kinney

معادل آن‌ها در ترجمهٔ فارسی این دو اثر با نام *خاطرات یک بچه چلمن* ترجمهٔ سارا اسفندیارپور و *دنیای معرکهٔ تام گیتس* ترجمهٔ بهرننگ رجبی می‌پردازیم تا به پرسش‌هایی پاسخ دهیم. نخست اینکه چه گونه‌هایی از زبان مخفی در این دو رمان تصویردار استفاده شده‌است. دوم آنکه، مترجم از چه راهکارهایی برای ترجمهٔ زبان مخفی از انگلیسی به فارسی بهره گرفته‌است.

۲. پیشینهٔ پژوهش

در پیوند با زبان مخفی پژوهش‌هایی انجام شده‌است که در ادامه به مواردی از آن‌ها اشاره می‌شود. الب (Eble, 1996, p. 193) در کتابی با نام «زبان مخفی و قدرت اجتماعی» کاربرد زبان مخفی در بین نوجوانان آمریکایی را از دیدگاه جامعه‌شناختی، بررسی کرده‌است. او با کمک دانشجویانش ده هزار نمونه از کاربردهای زبان مخفی را گردآوری نموده‌است. وی نشان داده‌است که زبان مخفی زبانی زنده و پویاست. واژه‌های زبان مخفی همچون واژه‌های زبان رسمی در هر جامعه‌ای بنا به نیاز ساخته شده و تغییر می‌کنند و برای رساندن معنا از کاربری به کاربر دیگر منتقل می‌شوند. او در کتاب خود بیان می‌کند که جوانان آمریکایی از زبان مخفی برای رسیدن به حس وابستگی به یک گروه ویژهٔ اجتماعی، دستیابی به هویت مستقل و اعتراض و نقد صاحبان قدرت در جامعه استفاده می‌کنند.

استن استروم و همکاران (Stenström et al., 2002)، در کتاب خود با نام «شیوه‌های گفتگوی نوجوانان» به گردآوری نمونه‌های کاربرد زبان مخفی در میان نوجوانان لندن پرداخته‌است. آن‌ها با توجه به طبقهٔ اجتماعی و پیشینهٔ فرهنگی این نوجوانان، زبان مخفی آن‌ها را بررسی کرده‌اند. براساس پژوهش آن‌ها، نمونه‌های استفاده از زبان مخفی در بین جوانان و نوجوانان طبقه‌های گوناگون در کاربرد نقل قول‌ها، ساختارهای ویژهٔ دستوری، استفادهٔ بسیار از قیده‌های تشبیه و پرسش‌های تأکیدی قابل تشخیص است.

ماتی یلو (Mattiolo, 2007)، در پژوهش خود با نام «حفظ پیچیدگی‌های معنایی در ترجمهٔ زبان مخفی»، چگونگی ترجمهٔ زبان مخفی را در چند فیلم از زبان انگلیسی به زبان ایتالیایی تحلیل کرده‌است. وی معتقد است که واژه‌های زبان مخفی معمولاً چندمعنا هستند و اغلب میان معنای معمول واژه‌ها و معنای آن‌ها در زبان مخفی ارتباط مشخصی وجود ندارد. این موضوع مترجم را در ترجمهٔ زبان مخفی با مشکل روبه‌رو می‌کند. همچنین نشان می‌دهد که زبان مخفی میل به واژه‌سازی و نوآوری دارد و معنای واژه‌ها در آن به سرعت تغییر می‌کند. ماتی یلو (Mattiolo,)

¹ L. Pichon

2007) انواع زبان مخفی را براساس کاربران آن تقسیم‌بندی می‌کند. به باور وی، نوجوانان از این زبان برای ایجاد حس وابستگی و سرسپردگی به یک گروه ویژه اجتماعی بهره می‌گیرند. مجرم‌ها نیز برای انجام مکالمه‌های مخفی در میان اعضای خود و مابین عموم مردم برای ایجاد احساس صمیمیت در گفتگوهای روزمره، زبان مخفی را به کار می‌برند.

اریکسن (Eriksen, 2010, p. 85)، در رسالهٔ دکتری خود با نام «ترجمهٔ کاربرد زبان مخفی» چگونگی انتقال زبان مخفی در ترجمهٔ زیرنویس فیلم آمریکایی «I love You, Man» را بررسی کرده‌است. وی با استفاده از راهکارهای ترجمهٔ زیرنویس فیلم‌ها، نشان می‌دهد که چگونه می‌توان با دگرگویی و بازآفرینی نقش زبان مخفی، معنای آن را به زبان مقصد منتقل کرد. همچنین، وی به این نتیجه رسید که زبان مخفی نقش مهمی در سبک گفتمان دارد و کاربران آن، متعلق به یک گروه اجتماعی خاص هستند. در واقع، هر گروه اجتماعی برای نشان‌دادن اعتراض خود نسبت به هنجارهای اجتماعی و زبانی در جامعه از این راهکار استفاده می‌کنند. گلووه (Glewe, 2012) در پژوهشی با نام «ترجمهٔ زبان مخفی فرانسوی» راهکارهای ترجمهٔ زبان مخفی را از فرانسه به انگلیسی بررسی می‌کند. وی از نظریهٔ تعادل معنایی^۱ نایدا (Nida, 1964) دربارهٔ برقراری تعادل صوری^۲ یا تعادل پویا^۳ در امر ترجمه استفاده می‌کند و نشان می‌دهد که کاربردهای زبان مخفی در انگلیسی کمتر از زبان فرانسه است.

پژوهش اعتضادی و علمدار (Etezadi & Alamdar, 2008) با نام «تحلیل جامعه‌شناختی زبان مخفی در بین دختران» دیگری در این زمینه است که در ایران انجام شده‌است. نویسندگان در این پژوهش به چگونگی گسترش زبان مخفی در میان دختران و تأثیر جنسیت بر آن پرداخته‌اند. آن‌ها معتقدند دختران به دلیل پنهان‌نگه‌داشتن افکار و عقاید خود به دلیل زشتی استفادهٔ روشن از برخی واژه‌ها، به زبان مخفی روی می‌آورند. باید توجه داشت که تاکنون پژوهشی بر روی ترجمه زبان مخفی از زبان انگلیسی به فارسی در رمان‌های تصویردار کودک و نوجوان صورت نگرفته‌است. همچنین ترجمه زبان مخفی در انتقال فرهنگ یک زبان به زبان دیگر و چالش‌های موجود برای ترجمه این گونهٔ زبانی اهمیت بسیاری دارد. بر این مبنای، پژوهش حاضر به بررسی راهکارهای ترجمه زبان مخفی در دو رمان طنز مصور *خاطرات یک بچه چلمن و دنیای معرکه تام گیست* می‌پردازد. با توجه به اینکه در رمان‌های طنز به ویژه رمان‌های کودک و نوجوان، نمونه‌های گوناگونی از کاربرد زبان مخفی وجود دارد، این متن‌ها به پیکره‌ای مناسب برای بررسی زبان

¹ semantic equivalent

² formal equivalent

³ communicative equivalent

مخفی تبدیل شده‌اند. به باور ایشنر (Eisner, 2006)، رمان طنز تصویردار، متنی خلاق و هنرمندانه است که از تصویر به همراه گفتار برای بیان معنا و ارائه ایده‌ها بهره می‌برد. بررسی نقش تصاویر در انتقال معنای زبان مخفی نکته دیگری است که پژوهش حاضر را از پژوهش‌های پیشین در این زمینه متمایز می‌کند.

روش پژوهش کیفی-توصیفی است و داده‌ها در آن از پیکره دو متن انگلیسی و ترجمه فارسی آن‌ها گردآوری و مورد بررسی قرار گرفته‌است. لازم به اشاره است که هر دوی این رمان‌ها، از رمان‌های مشهور و محبوب کودک و نوجوان در سال‌های اخیر هستند که تاکنون به زبان‌های مختلف ترجمه شده‌اند. در این پژوهش، ابتدا تمامی واژه‌ها و پاره‌گفته‌های مربوط به زبان مخفی در متن انگلیسی رمان نوجوان *خاطرات یک بچه چلمن* و رمان *دنیای معركة تام گیتس*، گردآوری شدند و نوع آن‌ها بر اساس تقسیم‌بندی پارتریج (Partridge, 1971) تعیین شده‌است. سپس داده‌های گردآوری شده به زبان انگلیسی، براساس راهکارهای «بیکر» برای ترجمه زبان مخفی با معادل فارسی آن‌ها مقایسه شدند. راهکارهای مورد کاربرد مترجم برای ترجمه این واژه‌ها و عبارات، همراه با نمونه‌هایی ارائه شدند. در پایان، علاوه بر توصیف این راهکارها تأثیر آن‌ها بر امر ترجمه مورد بررسی قرار گرفته‌است.

۲. مبانی نظری

۲.۱. زبان مخفی

زبان مخفی مجموعه پاره‌گفتارهایی است که گروه ویژه‌ای آن را به کار می‌برند و فهم آن برای سایر افراد مشکل است. به باور استولت (Stolt, 2010, p. 8) زبان مخفی شیوه‌ای از سخن گفتن است که واژه‌های آن به سرعت ساخته می‌شوند و معنا و کاربرد آن‌ها نیز به همان سرعت تغییر می‌کنند. جوانان، گروه‌های ویژه اجتماعی و دارندگان شغل‌های گوناگون از این زبان برای برقراری ارتباط میان اعضای خود استفاده می‌کنند. این در حالی است که این زبان برای دیگر اعضای جامعه ناآشنا است. زبان مخفی را می‌توان گونه‌ای از زبان غیررسمی و غیر متعارف دانست که از زیرشاخه‌های فرهنگی هر جامعه سرچشمه می‌گیرد و بخشی از هویت یک گروه ویژه اجتماعی را تشکیل می‌دهد. زبان مخفی، دربردارنده گرایش‌ها، ارزش‌ها و عقاید هر گروه اجتماعی است که در میان اعضای آن به رسمیت شناخته می‌شود. این زبان فاقد هرگونه مرز و محدودیت است و از زبان و فرهنگی به زبان و فرهنگ دیگر منتقل می‌شود. سمائی (Samaie, 2003)، نگارنده کتاب «فرهنگ لغات زبانی مخفی» و ابداع کننده اصطلاح «زبان مخفی»، می‌نویسد «زبان مخفی در اصل یک زبان مستقل نیست؛ بلکه یکی از شکل‌ها و گونه‌های هر زبان

معیار است. زبان مخفی بیشتر در حوزه واژه‌ها و تا حدی اصطلاحات و عبارات‌های فعلی، ابداع می‌شود و در کنار زبان رسمی به کار برده می‌شود. بخشی از این واژه‌ها به سبب مصرف زیاد به زبان مردم کوچه و بازار راه پیدا می‌کند و جزئی از زبان معیار می‌شود» (Samaie, 2003, p. 20). در واقع، زبان مخفی، گونه‌ی زبانی ویژه هر گروه اجتماعی است که اعضای آن مایلند محتوای گفتگوهای خود را پنهان کنند. برای نمونه، می‌توان به زبان‌های رمزنی تفرنی کودکان، رمزها و علامت‌های رازآمیز حکومت‌ها و صنایع اشاره کرد که از انواع زبان مخفی هستند. این زبان‌ها برای نامفهوم کردن ارتباطات درون گروهی برای غیرخودی‌ها به کار می‌روند. برخی حتی گونه‌ای فراملیتی به خود می‌گیرند. از این رو، می‌توان اشاره کرد هدف از کاربرد این اصطلاحات می‌تواند پوشیده سخن گفتن، تشدید تأثیر سخن، نوعی هویت جمعی، مثلاً برای جوانان و نیز نوعی ادعای معلومات داشتن، قدرت سخنوری و موارد مشابه باشد. این واژه‌ها معمولاً با هدف ایجاد حس نزدیکی در بین عموم مردم و به صورت اعتراض به زبان رسمی و زبان خودی استفاده می‌شود. پاره‌گفته‌هایی مانند دم‌ت چیز، شل‌تف، خفن، دودره و موارد مشابه اصطلاح‌هایی هستند که امروزه شاهد ورود آن به گفتمان‌های رایج در جامعه هستیم.

۲.۲. گونه‌های مختلف زبان مخفی

پارتریج (Partridge, 1971, p. 31-38) در کتاب خود با نام *زبان مخفی*، از دیروز تا به امروز، گونه‌های مختلف زبان مخفی را گردآوری کرده‌است. وی این گونه‌ها را بر اساس نوع کاربردشان، به ده گروه مختلف دسته‌بندی می‌کند: ۱- زبان مخفی اهالی لندن: که به دو گونه‌ی زبان مخفی قشر تحصیل کرده و زبان مخفی افراد بی‌سواد یا کم‌سواد تقسیم می‌شود. ۲- زبان مخفی مهمان‌خانه‌ها: برای کوتاه کردن واژه‌ها و پاره‌گفته‌ها استفاده می‌شود و از شدت زشتی و خشونت کلام در گفتمان می‌خانه‌ها می‌کاهد. ۳- زبان مخفی کارگری: از واژه‌ها و اسم‌های ساختگی برای اشاره به اشیاء، افراد و مفاهیم استفاده می‌کند. معنای این اسم‌ها در میان کاربران این زبان شناخته شده‌است و اغلب برای سخن درباره‌ی مسئله‌های مالی یا خانوادگی استفاده می‌شود. ۴- زبان مخفی کسبه: این گونه از زبان در بین کسبه و کارکنان شغل‌های گوناگون استفاده می‌شود. ۵- زبان مخفی تاجران، که بین تجار در معاملات و گفتگوهای بین تجار و مشتریان استفاده می‌شود. ۶- زبان مخفی مدارس و دانشگاهیان، که به دو گونه‌ی مفهوم و نامفهوم تقسیم می‌شود. منظور از واژه‌های زبان مخفی مفهوم همان واژه‌های زبان معیار هستند که در حوزه‌ی معنایی جدیدی استفاده می‌شوند. این در حالی است که واژه‌های زبان مخفی نامفهوم، کاملاً ساختگی و فاقد پیشینه‌ی معنایی هستند. ۷- زبان مخفی اجتماعی: مربوط به گروه‌ها و طبقات مختلف اجتماعی است. این نوع زبان مخفی

به پدیده‌ها و شیوه‌های زندگی اجتماعی اشاره دارد و اغلب برای ایجاد روحیه طنز و نشاطبخشیدن به روند زندگی به کار می‌رود. قشرها و طبقه‌های گوناگون اجتماعی به شیوه‌های مختلف از این زبان استفاده می‌کنند و زبان حرفه‌ای در هر یک از مشاغل زیرمجموعه این گونه زبان به شمار می‌آید. ۸- زبان مخفی هنری: این گونه از زبان زیرمجموعه زبان مخفی اجتماعی است. واژه‌ها و پاره‌گفته‌های این نوع زبان به سرعت رواج پیدا می‌کنند، اما بیشتر اقشار جامعه نسبت به این زبان آگاهی ندارند. در واقع، زبان مخفی هنری از لحاظ درک معنایی پیچیده‌ترین گونه از انواع زبان مخفی است که اغلب قشر هنرمند جامعه نسبت به آن آگاهی دارند. ۹- زبان مخفی در تئاتر: که بخشی از زبان مخفی هنری است، از قرن نوزدهم به طور رسمی وارد تئاتر شد و واژه‌های آن اندک اندک به گفتمان معمول مردم نیز راه پیدا کرد. ۱۰- زبان مخفی کلیسایی: این نوع از زبان ابتدا در بین راهبان، شاگردان و خدمت‌گزاران کلیسا پدید آمد و پس از آن کشیشان حتی در خطابه‌های خود نیز از آن استفاده می‌کردند.

۳.۲. زبان مخفی در میان نوجوانان و جوانان

در زندگی امروز، زبان مخفی به بخشی از زندگی و گفتمان روزمره تبدیل شده‌است. استفاده از زبان مخفی در بین جوانان و نوجوانان ابتدا در دهه چهل و پنجاه میلادی به وجود آمد. این گونه زبانی با تغییر در سبک پوشش، آرایش و شیوه سخن همراه بود. در انگلستان زبان مخفی به عنوان جنبش و انقلاب جوانان و نوجوانان بریتانیایی شناخته شد و سپس به آمریکا و از آنجا به دیگر کشورها راه یافت (Asher, 1994, p. 65). جوانان در کشورها و فرهنگ‌های مختلف در سراسر دنیا به دنبال کسب هویت، فرهنگ، حقوق و قوانین ویژه خود، این گونه زبانی را خلق و از آن استفاده می‌کنند. آن‌ها گاهی برای نشان دادن اعتراض خود نسبت به وضعیت سیاسی و اجتماعی موجود در جامعه از آن نیز بهره می‌برند (Hudson, 1980, p. 45). از این رو، زبان مخفی در بین جوانان بسیار دوست‌داشتنی است و تأثیر و نمود آن در ادبیات کودک و نوجوان تفکر برانگیز و قابل بررسی است. در ادبیات، نویسندگان بیشتر برای نشان‌دادن زمان و مکان روایت و طبقه اجتماعی شخصیت‌ها از زبان مخفی استفاده می‌کنند. برخی از واژه‌های مخفی به کاررفته در ادبیات واژه‌های فرهنگی هستند که با گذشت زمان از بین می‌روند یا معنای آن‌ها تغییر می‌کند. از این رو، تشخیص زبان مخفی و انتقال معنای آن از زبانی به زبان دیگر کاری دشوار است که دانش عمیق فرهنگی و زبانی مترجم را می‌طلبد.

۲.۴. زبان مخفی و ترجمه

در ترجمه زبان مخفی مهم‌ترین مسئله، تشخیص زبان مخفی و درک معنای آن در زبان مبدأ و سپس انتقال همان معنا با توجه به زبان مخفی و فرهنگ مرسوم در زبان مقصد است. برای نمونه، در ترجمه از زبان انگلیسی به فارسی ابتدا باید زبان مخفی را در انگلیسی تشخیص داد و سپس همان معنا را به زبان فارسی منتقل کرد. مشکل ترجمه زبان مخفی چندمعنابودن واژه‌های این زبان و متفاوت بودن معنای ارجاعی واژه‌ها با معنای تجربی آن‌ها است (Stolt, 2010, p. 8). به باور ماتی‌یلو (Mattiolo, 2007, p. 5) مشکل عمده، در ترجمه زبان مخفی تفاوت‌های زبانی و فرهنگی بین دو زبان مبدأ و مقصد است. زیرا پیشینه فرهنگی و اجتماعی متفاوت دو زبان مبدأ و مقصد مانع درک و انتقال زبان مخفی بین آن‌ها می‌شود. اریکسون (Eriksen, 2010, p. 33) معتقد است که مشکل ترجمه زبان مخفی در واژه‌های غیرمعمول آن است. مترجم باید برای حل مسئله چگونگی ترجمه زبان مخفی، نسبت به ویژگی‌های فرهنگی و زبانی دو زبان مبدأ و مقصد آگاهی و دانش کافی داشته باشد تا بتواند از عهده ترجمه زبان مخفی برآید. دروزده و گیول (Drozde & Vogule, 2008, p. 10) نیز در تأیید نظر دیگر پژوهشگران بر این باورند که ترجمه زبان مخفی و همین‌طور دشواری‌های اجتماعی برای مترجم بسیار مسئله‌ساز است. زیرا مترجم علاوه بر مسائل زبانی با مسائل اخلاقی و حریم‌های فرهنگی-اجتماعی نیز روبه‌رو است. از این رو، شیوه مناسب برای ترجمه زبان مخفی از دید این دو پژوهشگر، وفاداری به نویسنده و حدس معنای واژه‌های زبان مخفی در متن و بازآفرینی نقش آن‌ها با واژه‌های مناسب در زبان مقصد است. استادها و صاحب‌نظران مختلف روش‌های گوناگونی را برای ترجمه و انتقال زبان مخفی معرفی کرده‌اند. از جمله این روش‌ها، ترجمه به شیوه جبران^۱، ترجمه لفظ به لفظ^۲ و یا تلطیف سبکی^۳ است (Newmark, 1998)، ماتی‌یلو (Mattiolo, 2007)، دروزده و گیول (Drozde & Vogule, 2008). منظور از جبران راهکار در ترجمه است که در آن نبود تأثیر معنایی واژه‌های زبان مبدأ به نحوی در زبان مقصد جبران می‌شود تا خواننده زبان مقصد نیز همان تأثیر را از متن دریافت کند (Baker, 2001, p. 40). به باور حتیم و ماندی (Hatim & Munday, 2004, p. 31) مهم‌ترین کاربرد شگرد جبران، به حداقل رساندن بی‌معنایی در ترجمه و تا حد ممکن انتقال کامل معنا به متن زبان مقصد است.

¹compensation

²literal translation

³stylistic softening

حتیم و ماندی (Hatim & Munday, 2004, p. 31) چهار شیوه مختلف را برای جبران برمی‌شمارند که شیوه اول جبران نوع کلام^۱ است. به این ترتیب که خواننده زبان مقصد نمی‌تواند همچون خواننده زبان مبدأ از متن تأثیری یکسان بپذیرد. از این رو، مترجم ناگزیر است به روش دیگر این فقدان را جبران کند و از معنای تجربی واژه‌ها به جای معنای ارجاعی آن‌ها استفاده کند. برای نمونه، در متن از واژه جغد برای اشاره به فردی استفاده شود. «جغد» در زبان انگلیسی نماد دانایی و در زبان فارسی نماد شوم بودن است. در این میان، از معنای تجربی «جغد» یعنی، دانایی، استفاده شده‌است و جمله «He is an owl» به صورت، «او فرد دانایی است» ترجمه می‌شود (Lotfipoor, 1992, p. 28) تا خواننده دچار سوء تعبیر نشود. شیوه دوم جبران با تغییر مکان^۲ است. به این صورت که معنایی که در جمله یا بخشی از آن قابل انتقال نبوده‌است، در بخش دیگری از متن آورده می‌شود. برای نمونه، معنای واژه‌هایی که در بخشی از متن به صورت ضمنی آمده و برای خواننده زبان مقصد مشخص نیست. بر این مبنای مترجم در بخش دیگری از متن آن معنا را به صورت صریح بیان می‌کند (Mollanazar, 1997, p. 28). برای نمونه، در زبان انگلیسی گاهی ضمیرها پیش از بیان مرجع آن‌ها در متن استفاده می‌شوند و یافتن مرجع آن‌ها برای خواننده فارسی زبان دشوار است. از این رو، مترجم در متن جابه‌جایی انجام می‌دهد و مرجع ضمیر را پیش از کاربرد آن در ترجمه وارد می‌کند. شیوه سوم جبران ترکیب معنایی^۳ است. به این معنا که تک تک معنای واژه‌های مختلف زبان مخفی در متن مبدأ شناسایی شده و واژه‌های معادل آن‌ها در زبان مقصد، انتخاب و ساخته می‌شود. از آنجائی که معنای هر واژه آمیزه‌ای از مؤلفه‌های معنایی گوناگون است (Larson, 1998)، مترجم باید با تشخیص این مؤلفه به امر ترجمه مبادرت ورزد. گاهی در فرآیند ترجمه، مؤلفه‌های متفاوت معنا را از واژه‌های گوناگون ترکیب کرده و آن‌ها را در قالب واژه‌های محدودتر در اختیار خواننده زبان مقصد قرار می‌دهد. برای نمونه، پاره گفته انگلیسی «waking life» به واژه فارسی رستاخیز ترجمه می‌شود (Mollanazar, 1997, p. 13). شیوه چهارم جبران با شکاف معنایی^۴ است. در این راهکار، معنای واژه‌های زبان مبدأ تحلیل و با جزئیات بیشتر توصیف می‌شود تا از درک خواننده نسبت به معنای واژه‌ها اطمینان به دست آید. در این راهکار، بر خلاف راهکار ترکیب معنایی، عمل می‌شود (Hatim & Munday, 2004, p. 64). برای نمونه، واژه «Baskin» با شکاف معنایی به «تن به نور و گرمای آفتاب سپردن» (Mollanazar, 1997, p. 28) در زبان فارسی ترجمه می‌شود.

¹ compensation in kind

² compensation in place

³ merging

⁴ splitting

ترجمه لفظ به لفظ راهکار دیگری برای ترجمه زبان مخفی است. به باور وینی (Vinay, 1995, p. 5) و حتیم (Hatim, 2001, p. 74) ترجمه لفظ به لفظ با هدف وفاداری به صورت و معنای زبان مبدأ انجام می‌شود. زابراگا (Zauberger, 1994, p. 10) از شیوه تملیف سبکی برای ترجمه زبان مخفی استفاده می‌کند. به این ترتیب که در این راهکار از بار معنای منفی و ناخوشایند واژه‌های زبان مخفی و یا دشواژه‌ها کاسته می‌شود. بیکر (Baker, 2001, p. 48) هشت راهکار را برای ترجمه اصطلاحات و همچنین «ترجمه زبان مخفی به عنوان نوعی اصطلاح» ارائه می‌دهد. وی به عنوان یکی از نظریه پردازان زبان مخفی، در نظریه خود راهکارهای متنوعی را برای انتقال معنا به کمک تصویر ارائه کرده است. با توجه به اینکه پیکره این پژوهش، شامل رمان‌های تصویردار کودک و نوجوان است، این نظریه به عنوان چهارچوب نظری این پژوهش انتخاب شد:

۱- ترجمه به واژه‌های عام‌تر^۱: این راهکار یکی از رایج‌ترین راهکارها در ترجمه اصطلاح‌ها و زبان مخفی است. در صورت نبود معادل برای یک اصطلاح در زبان دیگر، از این راهکار استفاده می‌شود. در واقع، مترجم، واژه‌های زبان مبدأ را با واژه‌های عام‌تر و معمول‌تر در زبان مقصد جایگزین می‌کند. ۲- استفاده از واژه‌های خنثی و فاقد بار معنایی مثبت یا منفی^۲: واژه‌هایی در زبان‌ها و فرهنگ‌های گوناگون دارای معنای تجربی متفاوت و بارمعنایی مثبت یا منفی هستند. از این رو، مترجم برای اجتناب از تفهیم نادرست معنا به خواننده از این روش استفاده می‌کند تا پیش فرض‌های زبانی و فرهنگی خواننده مانع از انتقال معنا نشود. ایراد این راهکار آن است که معنای تجربی واژه‌ها به ترجمه منتقل نمی‌شود. ۳- جایگزینی فرهنگی^۳: در این راهکار مترجم برای واژه‌های فرهنگی در زبان مبدأ معادلی فرهنگی در زبان مقصد می‌یابد که از جنبه کاربردی معادل آن واژه در زبان مبدأ است ۴- ترجمه فرضی و توضیح آن^۴: راهکاری است که در صورت عدم وجود معادل واژه زبان مبدأ، در زبان مقصد از آن استفاده می‌شود. ۵- دگرگویی با استفاده از واژه‌های مرتبط^۵: یکی از راهکارهای رایج در ترجمه اصطلاح‌ها، ضرب‌المثل‌ها، ترجمه واژه‌های فرهنگی و ترجمه زبان مخفی است. به این صورت که مترجم واژه‌ها و پاره‌گفته‌های زبان مبدأ را با واژه‌ها و پاره‌گفته‌های مشابه در زبان مقصد ترجمه می‌کند. ۶- دگرگویی با استفاده از واژه‌های نامرتبط^۶: مترجم برای انتقال معنا از واژه‌ها و پاره‌گفته‌های متفاوت با واژه‌ها و پاره‌گفته‌های زبان مبدأ استفاده می‌کند و به مفهوم مورد نظر نویسنده وفادار می‌ماند. ۷- حذف^۷:

¹ translation by more general words

² translation by more neutral /less expressive words

³ cultural substitution

⁴ translation using loan words and explanations

⁵ paraphrase using related words

⁶ paraphrasing using unrelated words

⁷ omission

مترجم فقط زمانی مجاز به کاربرد این راهکار است که حذف اصطلاح یا واژه آسیبی به معنای مورد نظر نویسنده نرساند. همچنین توضیح معنای آن خارج از حوصله خواننده نباشد و در پیش‌برد معنای متن بی‌تأثیر باشد. ۸- ترجمه به کمک تصویر^۱: در کتاب‌های تصویردار، بیشتر واژه‌ها به همراه تصاویر می‌آیند تا دید روشن‌تری نسبت به یک وضعیت یا موقعیت خاص به خواننده بدهند. در صورت نبود معادل مناسب برای واژه‌های موجود در تصاویر، مترجم می‌تواند از تصویرهای موجود در متن برای رساندن معنا کمک گیرد (همان، ۲۶-۵۰).

۳. بحث و تحلیل داده‌ها

داده‌های پژوهش، بر پایه تعریف پارتریج (Partridge, 1971) از زبان مخفی و انواع آن، گردآوری و مشخص شد. به طور کلی ۱۷۲ مورد از واژه‌های زبان مخفی در دو رمان مورد مطالعه، وجود دارد. از این میان، ۱۲۲ مورد متعلق به رمان *خاطرات یک بچه چلمن است* که به ترتیب فراوانی، مربوط به زبان مخفی اجتماعی، مدرسه‌ای، دانشگاهی و کارگری هستند. همچنین ۵۰ مورد نیز متعلق به رمان *دنیای معرکه تام گیتس* بوده و به ترتیب فراوانی، مربوط به زبان مخفی اجتماعی، مدرسه‌ای، دانشگاهی و هنری هستند. در ادامه، به بررسی نمونه‌هایی از کاربرد زبان مخفی و راهکارهای مترجمان برای ترجمه آن‌ها می‌پردازیم.

۳.۱. ترجمه به واژه‌های عام‌تر

پاره گفته «Five bucks a pop» در رمان *خاطرات یک بچه چلمن* به «هر نفر پنج دلار» (Kinney, 2011, p. 59) ترجمه شده است. مترجم واژه مخفی انگلیسی «buck» را به «دلار» و واژه «pop» را به «نفر» ترجمه کرده است. هر چند این واژه‌ها، در زبان فارسی بسیار رایج و معمول هستند، اما واژه‌های انگلیسی جزء زبان مخفی کارگری به شمار می‌آیند. در رمان *دنیای معرکه تام گیتس* پاره گفته «The whole band high five me»، به کل «کف دست‌هایشان را می‌زنند به من» (Pichon, 2011, p. 214) ترجمه شده است. مترجم عبارت مخفی انگلیسی «high five» را به «کف دست زدن» ترجمه کرده که پاره گفته‌ای رایج در فارسی است. این در حالی است که این پاره گفته در انگلیسی مربوط به زبان مخفی اجتماعی است و تأیید و خشنودی فرد نسبت به موضوعی را نشان می‌دهد. همان گونه که از نمونه‌ها بر می‌آید، استفاده از این راهکار سبب می‌شود که معنای واژه‌های زبان مخفی در قالب واژه‌های معمول بیان شود. از این رو در ترجمه، واژه‌ها دیگر نشان از

¹ translation by illustrations

تعلق به گروه اجتماعی خاصی نخواهند داشت. هر چند بر پایه آنچه پیش از این گفته شد، وابستگی به یک گروه ویژه اجتماعی، یکی از وجوه تمایز زبان مخفی از کاربرد معمول زبان در جامعه است.

۳.۲. استفاده از واژه‌های خنثی و بدون بار معنای مثبت و منفی

در این راهکار از واژه‌ها و عباراتی برای ترجمه زبان مخفی استفاده می‌شود که از جنبه بار معنایی و معنای تجربی با واژه‌های زبان مخفی انگلیسی تفاوت دارند. برای نمونه، در رمان اول، قهرمان داستان که پسر نوجوان و فاقد اعتماد به نفس است، عقیده خود را درباره دختران، به زبان مخفی و در قالب «I don't think girls are stinky poos» (Kinney, 2011, p. 7) بیان می‌کند. پاره گفته انگلیسی «stinky poos» دارای بار معنایی بسیار منفی است، در حالی که مترجم به دلیل ملاحظات فرهنگی این پاره گفته را به «نی نی کوچولو» ترجمه کرده است که فاقد بار معنایی منفی بوده و دارای معنای تجربی متفاوتی برای خواننده فارسی زبان است. همان گونه که پیش از این گفته شد، زبان مخفی بخشی از فرهنگ هر جامعه است. از آن جایی که ویژگی‌های فرهنگی در جامعه‌های گوناگون متفاوت است، انتقال واژه‌های مخفی و ناهم‌سویی آن‌ها با ارزش‌های فرهنگی جامعه زبان مقصد، گاه می‌تواند بسیار مسئله‌ساز باشد. به ویژه، هنگامی که مخاطب مترجم کودک و نوجوان و تأثیرپذیری وی از متن بیشتر است. از این رو، مترجم با استفاده از راهکار مورد بحث معنای واژه‌های زبان مخفی را با توجه به ارزش‌های فرهنگی و معنای تجربی مقبول در جامعه زبان مقصد تغییر می‌دهد. در ترجمه دنیای معرکه تام گیتس نمونه‌ای از کاربرد ترجمه به واژه‌های خنثی و فاقد بار معنایی مثبت و منفی یافت نشد.

۳.۳. جایگزینی فرهنگی

در راهکار جایگزینی فرهنگی، واژه‌های زبان مخفی با استفاده از معادلی در فرهنگ زبان مقصد ترجمه می‌شوند. این معادل فرهنگی ممکن است از جنبه معنای ارجاعی هم‌سو با واژه‌های زبان مبدأ نباشد، اما معنای تجربی یکسان و تأثیری مشابه در خواننده زبان مقصد دارد. در خاطرات یک بچه چلمن برای کاربرد این راهکار، واژه «sissy» در زبان مخفی انگلیسی به واژه «سوسول» (Kinney, 2011, p. 60) در فارسی ترجمه شده است. در رمان دنیای معرکه تام گیتس پاره گفته «I am calling granny and granddad: the fossils» به «آفتاب‌های لب بوم» (Pichon, 2011, p. 63) ترجمه شده که هر دو واژه‌های مخفی در فرهنگ فارسی بوده و تداعی‌کننده همان معنای تجربی برای خواننده فارسی زبان هستند.

۳.۴. ترجمه قرضی

ترجمه لفظ به لفظ واژه‌های زبان مخفی و ترجمه قرضی واژه‌ها در صورتی که معانی آنها برای خواننده زبان مقصد شناخته شده باشند، یکی از راهکارهای رایج در ترجمه زبان مخفی هستند. در رمان *خاطرات یک بچه چلمن*، پاره گفته «Break the ice with him» (Kinney, 2011, p. 189) «شکستن یخ» را برابر با ترجمه‌ای تحت‌لفظی از پاره گفته «break the ice» قرار داده‌است که به گرم شدن روابط و حس نزدیکی بین قهرمانان داستان دلالت دارد. در رمان *دنیای معركة تام گیتس* (Pichon, 2011, p. 231) مترجم در جمله «He gives me a thumb-up as we leave school» واژه «thumb-up» را به صورت تحت‌لفظی به پاره گفته «بالا بردن شست» ترجمه کرده‌است. هر چند از آن‌جا که این واژه در فرهنگ‌های مختلف به صورت متفاوت تعبیر می‌شود، برای درک بهتر خواننده و جلوگیری از سوءتعبیر، دست به دامان افزودن توضیحاتی در ترجمه می‌شود. با توجه به تعریف این راهکار و نمونه‌های بالا می‌توان گفت که ترجمه قرضی سبب ورود واژه‌های مخفی زبان مبدأ به زبان مقصد می‌شود.

۳.۵. دگرگویی با استفاده از واژه‌های مرتبط

در این راهکار، واژه‌های زبان مبدأ با واژه‌هایی مشابه از نظر بار معنایی در زبان مقصد جایگزین می‌شوند. این واژه‌ها در زبان مبدأ و مقصد دارای معنای ارجاعی و نقش یکسان هستند. در *خاطرات یک بچه چلمن* «If he ever gets too big» به «اگر بخواد یک روز قبی بیاید» (Kinney, 2011, p. 217) ترجمه شده‌است. در *دنیای معركة تام گیتس* «Delia is a weirdo» به «دلیا مشنگه» (Pichon, 2011, p. 191) برگردانده شده‌است. در رمان اول پاره گفته «get too big» به «قبی آمدن» و در رمان دوم واژه «weirdo» به «مشنگ» ترجمه شده‌است. هر دوی این واژه و پاره گفته، کاربرد و معنایی مشابه با معادل انگلیسی خود دارند و متعلق به زبان مخفی جامعه مقصد هستند.

۳.۶. دگرگویی با استفاده از واژه‌های نامرتب

در این راهکار، واژه‌های مخفی در زبان مبدأ با واژه‌هایی مخفی در زبان مقصد جایگزین می‌شوند که از نظر معنای ارجاعی متفاوت هستند؛ اما نقش و پیام یکسانی دارند. در *خاطرات یک بچه چلمن*، «Make a killing here» (Kinney, 2011, p. 56) «به راه انداختن کشتار» ترجمه تحت‌لفظی پاره گفتار «make a killing» است؛ در حالی که این اصطلاح در انگلیسی به معنای «پولدار شدن» است. مترجم، این پاره گفته را به «پول حسابی به جیب زدن» ترجمه کرده‌است. در این رمان، «Parents evening sucks, he whispers» معنای تحت‌لفظی واژه «Suck» مورد نظر

نویسنده کودک و نوجوان نیست. مترجم نیز با درک این موضوع، معادل جلسه اولیاء و مربیان گنده (Pichon, 2011, p. 177) را برای این واژه برگزیده است. هر چند این پاره گفته در مقایسه با معادل انگلیسی خود، معنای ارجاعی متفاوتی دارد، اما پیام یکسانی را به خواننده کودک و نوجوان زبان مقصد می‌رساند و نفرت نوجوان داستان از جلسه اولیاء و مربیان را نشان می‌دهد.

۳.۷. حذف

مترجم در ترجمه رمان *خاطرات یک بچه چلمن* (Kinney, 2011, p. 60) «A bunch of hot girls» و «Cute butt» (Kinney, 2011, p. 67) واژه‌های زبان مخفی را که به جنسیت و روابط جنسی اشاره داشته‌اند، حذف کرده و از ترجمه آن‌ها پرهیز کرده‌است. برای مثال، در دو نمونه بالا واژه‌های زبان مخفی «hot girls» و «cute butt» به سبب اشاره به امیال جنسی و ناسازگاری با معیارهای فرهنگی و آموزشی برای کودک و نوجوان ایرانی در زبان فارسی ترجمه نشده‌اند. در ترجمه رمان *دنیای معرکه تام گیتس* هیچ یک از واژه‌های زبان مخفی حذف نشده بودند.

۳.۸. ترجمه به کمک تصویر

در تصویر *خاطرات یک بچه چلمن* موقعیت گرگ در کلاس نشان داده می‌شود که مجبور است در کلاس بین دو نوجوانی بنشیند که دچار بلوغ زودرس شده‌اند و از لحاظ ظاهری و جسمی، همچون بزرگسالان به نظر می‌رسند. این در حالی است که از نظر فکری و روحی تغییری نکرده‌اند. نویسنده برای توصیف این نوجوانان از واژه مخفی «morons» در انگلیسی استفاده می‌کند. مترجم واژه «خنک» را در ترجمه فارسی معادل آن قرار داده‌است که به تنهایی گویای معنای این واژه نیست. هر چند در این جا تصویر چنان گویاست که برای انتقال موقعیت کلام و رساندن معنا به خواننده، به کمک مترجم می‌آید.

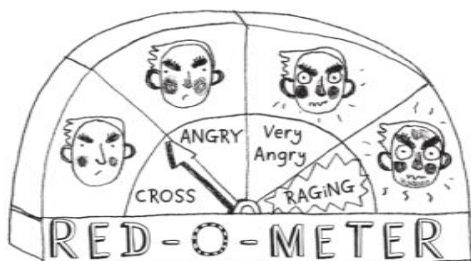

شکل ۱: ترجمه واژه مخفی «morons» به «خنک»

در رمان *دنیای معرکه تام گیتس*، قهرمان داستان، تام، مدیر مدرسه‌اش را مردی سرخ‌رو معرفی می‌کند که بسته به میزان عصبانیتش سرخی صورت او تغییر می‌کند و بیشتر می‌شود. «Red-o-

۱۷۶ / ترجمهٔ زبان مخفی در رمان‌های خاطرات یک بچه چلمن و دنیای معرکهٔ تام گیتس

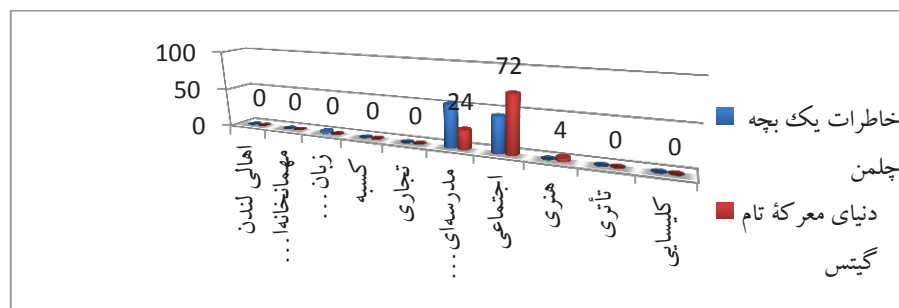
یک واژهٔ مخفی مدرسه‌ای است که برای سنجش عصبانیت مدیر در بین نوجوانان مدرسه در داستان به کار می‌رود. مترجم این واژه را به «سرخ-سنج»، ترجمه کرده‌است که به تنهایی معنای این واژه را نمی‌رساند، اما تصویر به وضوح کاربرد این واژه را نشان می‌دهد.

شکل ۲: تصویر ترجمهٔ واژهٔ مخفی «Red-o-meter» به «سرخ‌روی»

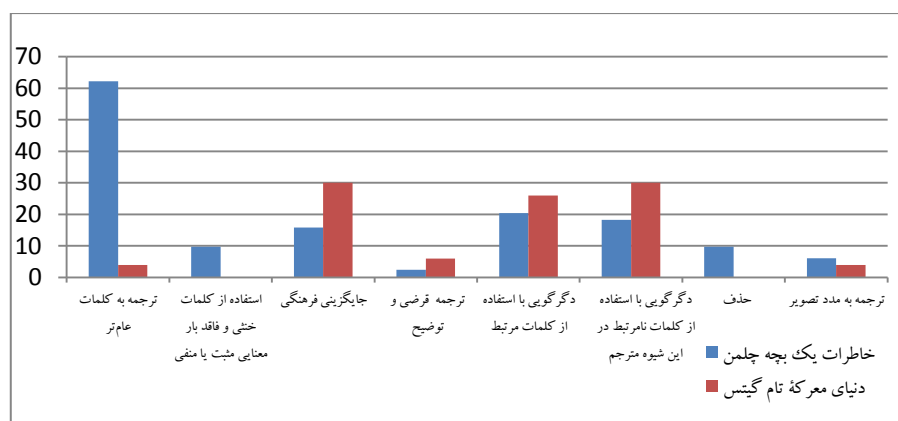
در راهکار ترجمه به کمک تصویر، از تصویرهای موجود در متن برای رساندن معنا استفاده می‌شود. در ترجمهٔ کتاب‌های تصویردار در صورتی که مترجم به سبب تفاوت‌های زبانی و فرهنگی نتواند معادل مناسبی برای ترجمهٔ واژه‌های زبان مبدأ بیابد، آن‌گاه می‌تواند برای رساندن معنا از تصاویر موجود در متن کمک بگیرد. در رمان تصویردار اول، پنج تصویر و در رمان دوم دو تصویر وجود دارد که نویسنده برای مشخص کردن موقعیت کلام و در توضیح معنای واژه‌های زبان مخفی از آن‌ها استفاده کرده‌است.

در این بخش، انواع زبان مخفی در دو رمان و راهکارهای مورد استفاده در ترجمهٔ آن‌ها در قالب دو نمودار ارائه و مقایسه می‌شود:

شکل ۳: مقایسه فراوانی انواع زبان مخفی در دو رمان «خاطرات یک بچه چلمن» و «دنیای معرکهٔ تام گیتس»

همان طور که در شکل (۳) نشان داده شده است، در رمان *خاطرات یک بچه چلمن* سه نوع زبان مخفی وجود دارد که به ترتیب فراوانی مربوط به زبان مخفی اجتماعی، مدرسه‌ای و دانشگاهی و کارگری هستند. در رمان *دنیای معرکه تام گیتس* نیز سه نوع زبان مخفی وجود دارد که به ترتیب فراوانی مربوط به زبان مخفی اجتماعی، مدرسه‌ای و هنری هستند. از مقایسه داده‌های دو رمان می‌توان چنین نتیجه گرفت که زبان مخفی اجتماعی بیشترین کاربرد را در دو رمان مورد مطالعه در بر داشته است.

شکل ۴: مقایسه راهکارهای به کار رفته برای ترجمه زبان مخفی در دو رمان «*خاطرات یک بچه چلمن*» و «*دنیای معرکه تام گیتس*»

با مقایسه فراوانی کاربرد راهکارهای گوناگون در ترجمه زبان مخفی دو رمان می‌توان بیان کرد که در ترجمه رمان *خاطرات یک بچه چلمن*، راهکار ترجمه به واژه‌های عام‌تر بیشترین و ترجمه فرضی کم‌ترین کاربرد را داشته است. همچنین همگی موارد استفاده از زبان مخفی به جز دو مورد، در ترجمه منتقل شده است. در رمان *دنیای معرکه تام گیتس* راهکار دگرگویی با استفاده از واژه‌های نامرتبط بیشترین و حذف، کمترین کاربرد را داشته است. همچنین با توجه به شکل بالا می‌توان گفت در رمان *دنیای معرکه تام گیتس*، میزان استفاده از راهکار ترجمه به واژه‌های عام‌تر، بسیار کم‌تر از کاربرد این راهکار در ترجمه رمان *خاطرات یک بچه چلمن* است.

۴. نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تعیین انواع زبان مخفی و راهکارهای به کار رفته در ترجمه فارسی آن‌ها بر روی دو رمان پرفروش و محبوب کودک و نوجوان، «*Diaries of a wimpy kid*» و «*The*

«brilliant world of Tom Gates» و ترجمهٔ فارسی آن‌ها؛ *خاطرات یک بچه چلمن و دنیای معرکهٔ تام گیتس*، انجام شد. پس از جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها مشخص شد که بر اساس تقسیم‌بندی پارتریج (Partridge, 1971) از انواع زبان مخفی، در رمان اول به ترتیب فراوانی، سه‌گونهٔ زبان مخفی مدرسه‌ای و دانشگاهی، اجتماعی و کارگری وجود دارد. در رمان دوم نیز سه مورد از کاربرد زبان مخفی یافت شد که به ترتیب فراوانی مربوط به زبان مخفی اجتماعی، مدرسه‌ای و دانشگاهی و هنری بودند. همچنین در چهارچوب نظریهٔ بیکر (Baker, 2001) دربارهٔ راهکارهای ترجمهٔ زبان مخفی، متن انگلیسی رمان‌ها با ترجمهٔ فارسی آن‌ها مقایسه شد. در این راستا، مشخص شد که مترجم در رمان *خاطرات یک بچه چلمن* از هشت راهکار برای ترجمهٔ زبان مخفی به زبان فارسی استفاده کرده است. این راهکارها به ترتیب فراوانی عبارت بودند از استفاده از واژه‌های عام‌تر، دگرگویی با استفاده از واژه‌های مرتبط، دگرگویی با استفاده از واژه‌های نامرتب، جایگزینی فرهنگی، ترجمه به واژه‌های خنثی و فاقد بار معنایی مثبت یا منفی، حذف، ترجمه به کمک تصویر و ترجمهٔ قرضی. در این میان، ترجمه به واژه‌های عام‌تر، بیش‌ترین کاربرد و ترجمه با استفاده از ترجمهٔ قرضی، کم‌ترین کاربرد را در انتقال معنای زبان مخفی داشتند. در این رمان فقط هشت مورد از نمونه‌های کاربرد زبان مخفی در ترجمهٔ فارسی حذف شده بود. این نمونه‌ها به مسائل و روابط جنسی اشاره داشتند و مترجم به علت ناهمسویی این واژه‌ها با ارزش‌ها و معیارهای فرهنگی حاکم بر جامعه و ترجمه برای کودکان و نوجوانان ناگزیر از حذف آن‌ها بود. در ترجمهٔ رمان «دنیای معرکهٔ تام گیتس»، به ترتیب فراوانی از راهکارهای دگرگویی با استفاده از واژه‌های نامرتب و جایگزینی فرهنگی به یک میزان، دگرگویی با استفاده از واژه‌های مرتبط، ترجمهٔ قرضی و توضیح واژه‌ها، ترجمه به واژه‌های عام‌تر و ترجمه به کمک تصویر به یک میزان استفاده شده بود. این در حالی است که راهکارهای حذف و استفاده از واژه‌های خنثی و فاقد بار معنایی مثبت یا منفی در ترجمه این رمان نقشی نداشتند.

با تحلیل داده‌ها و مقایسه راهکارهای به‌کاررفته در ترجمهٔ رمان‌های مورد پژوهش، مشخص شد که راهکار ترجمه به واژه‌های عام‌تر در رمان اول بیش از رمان دوم به‌کار رفته است. همان‌گونه که پیش از این گفته شد، با استفاده از این راهکار واژه‌های زبان مخفی به واژه‌های معمول ترجمه می‌شوند و دیگر به گروه اجتماعی خاصی تعلق ندارند. از این رو، می‌توان ادعا کرد که استفادهٔ فراوان از این راهکار، در ترجمهٔ رمان اول سبب می‌شود که خواننده قادر به تشخیص زبان مخفی نشود و تأثیرپذیری او از متن با تأثیرپذیری خواننده در زبان مبدأ متفاوت باشد. در نتیجه، استفادهٔ فراوان از این راهکار مانع از موفقیت مترجم در انتقال معنای واژه‌های مخفی و ایجاد تأثیر یکسان در خواننده می‌شود. از سوی دیگر، در رمان دوم استفادهٔ فراوان از راهکار جایگزینی

فرهنگی نسبت به سایر راهکارها سبب می‌شود خواننده زبان مقصد از متن معنا و تأثیری مشابه با خواننده در زبان مبدأ دریافت کند. می‌توان این راهکار را روشی مؤثر در ترجمه زبان مخفی دانست که موجب موفقیت مترجم در این راستا می‌شود. در رمان اول دو راهکار ترجمه با واژه‌های مرتبط و ترجمه با واژه‌های نامرتب پس از راهکار ترجمه به واژه‌های عام‌تر بیشترین کاربرد را داشتند و در رمان دوم پس از راهکار جایگزینی فرهنگی، بیشترین کاربرد مربوط به این دو راهکار بود. از آنجا که ایجاد تأثیر معنایی یکسان و انتقال معنای تجربی آشنا برای خواننده از مزیت‌های این راهکار در ترجمه زبان مخفی است، می‌توان ادعا نمود که هر دو مترجم با استفاده از این راهکار توانسته‌اند نقش واژه‌های زبان مخفی را در زبان مقصد برای خواننده بازآفرینی کنند. یافته دیگر پژوهش از این قرار است که در این دو رمان تصویردار، مترجم‌ها از تصاویر برای انتقال معنای واژه‌های زبان مخفی به خواننده کودک و نوجوان خود بهره برده‌اند. بر پایه یافته‌های پژوهش، تصاویر می‌توانند مترجم را در انتقال معنا یاری نمایند و نقش مهمی در انتقال معنای زبان مخفی به ویژه در ترجمه آثار کودک و نوجوان داشته باشند.

فهرست منابع

- اعتضادی، شیدا، و علمدار، فاطمه‌السادات (۱۳۸۷). «تحلیل جامعه‌شناختی زبان مخفی در بین دختران». *مجله مطالعات راهبردی زنان*. دوره ۱۱. شماره ۴۱. صص ۹۶-۶۵.
- پیشون، لیز (۱۳۹۲). *دنیای معرکه تام گیتس*. ترجمه بهرننگ رجیبی. تهران: انتشارات هوپا.
- سمائی، سید مهدی (۱۳۸۲). *فرهنگ لغات زبان مخفی*. تهران: نشر مرکز.
- کنی، جف (۱۳۹۲). *خاطرات یک بچه چلمن*. ترجمه سارا اسفندیارپور. تهران: انتشارات حوض نقره.
- لطفی‌پور ساعدی، کاظم (۱۳۷۱). *درآمدی بر اصول و روش ترجمه*. تهران: نشر دانشگاهی.
- ملائنظر، حسین (۱۳۷۶). *اصول و روش ترجمه*. تهران: انتشارات سمت.
- نیازی، شهریار و نصیری، حافظ (۱۳۸۸). «ارزش فرهنگی ترجمه ضرب‌المثل‌ها و کنایات». *زبان‌پژوهی*. شماره ۱. صص ۱۶۷-۱۸۴.

References

- Allen, I. L. (1998). Slang: sociology. In J. L. Mey & R. E. Asher (Eds.), *Concise Encyclopedia of Pragmatics* (pp. 878-883). Amsterdam: Elsevier.
- Anderson, L. G. & Trudgill, P. (1990). *Bad language*. Oxford: Blackwell.
- Asher, R. E. (1994). *The encyclopedia of language and linguistics*. Oxford: Pergamum.
- Baker, M. (2001). *Routledge encyclopedia of translation studies*. London: Routledge.
- Drozde, L. & Vogule, G. (2008). *Censorship in translation of taboo words*. Leiden: Koninklijke Brill.
- Eble, C. (1996). *Slang and sociability: in-group language among college students*. (Ph.D. Dissertation), The University of North Carolina, Chapel Hill, London.

- Eisner, W. (2006). *Comics and sequential art*. United States: Poor House press.
- Eriksen, M. H. (2010). Translating the use of slang. *Engelsk: Tolk & Translator*, 67(4), 32-34
- Etezadi, Sh. & Alamdar, F. (2008). Social analysis of slangs among girls. *Women Applied Studies of*, 11(4), 65-96 [In Persian].
- Glewe, E. (2012). *Translating French slangs*. (Ph.D. Dissertation). Swarthmore College, Pennsylvania, United States.
- Hatim, B. & Munday, J. (2004). *Translation: an advanced resource book*. New York: Routledge.
- Hotten, J. (1864). *Slang dictionary*. London: John Camden Hotten Piccadilly.
- Hudson, K. (1980). *The language of teenage revolution*. London: Macmillan.
- Hunsinger, E. (2017). Slang the other English language. *Contemporary Translation Theories. Clevedon: Multilingual Matters*, 15(6), 88-114.
- Jackson, H. (2003). *Lexicography: an introduction*. London: Routledge.
- Kinney, L. (2011). *Diaries of a Wimpy Kid*. New York: Amulet Books. (S. Eskandari, Trans.), Tehran: Hozenoghreh [In Persian].
- Larson, M. (1998). *Meaning-based translation: a guide to cross equivalents*. Lanham: University Press of America.
- Leech, G. & Svartvik, J. (1981). *A communicative grammar of English*. London: Longman Group Limited.
- Legaudaite, J. (2010). Understanding slang in translation. *Vyotauto Didziojo University: Filologija*, 15(6), 92-93.
- Lotfipoor Saed, K. (1992). *An introduction to principles and methodologies of translation*. Tehran: University Publications [In Persian].
- Mattiolo, E. (2007). *Keeping lexical complexity in slang translation*. Pisa: Edizioni Plus.
- Mollanazar, H. (1997). *Principles and methodologies of translation*. Tehran: SAMT [In Persian].
- Newmark, P. (1998). *A text book of translation*. New York: Prentice Hall.
- Nida, E. (1964). Principles of correspondence. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 126-140). London: Routledge.
- Niyazi, Sh. & Nasiri, H. (2009). The cultural value of translating proverbs and metaphorical expressions. *Zabanpajouhi*, 1(1), 167-184 [In Persian].
- Partridge, E. (1971). *Slang to-day and yesterday*. London: Routledge & Kegan Paul LTD.
- Pichon, L. (2011). *The brilliant world of Tom Gates*. Massachusetts: Candewick Press. Translated by Rajabi, B. Tehran: Hoopa [In Persian]. Retrieved from <<http://www.buzzle.com/articles/slang-the-other-englishlanguage.html>>.
- Samaie, S. (2003). *An encyclopedia of slangs*. Tehran: Markaz Publications [In Persian].
- Stenström, A. B., Andersen, G. & Hasund, I. K. (2002). *Trends in teenage talk. corpus compilation, analysis and findings*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Stolt, R. (2010). *The translation of slang within the bounds of possibility?* Norderstedt: GRIN Verlag.
- Trudgill, P. (1980). *Sociolinguistic: an introduction*. New Zealand: Penguin Book.
- Vinay, J. P. (1995). *Comparative stylistics of French and English*. Philadelphia: John Benjamin's Press.
- Willis, H. (1964). *Structure style usage: a guide to expository writing*. USA: Holt, Rinehart, and Winston.
- Zauberga, I. (1994). *Pragmatic aspects of the translation of slang and four letter words*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Translation of Slang in *Diaries of a Wimpy Kid* and *The Brilliant World of Tom Gates* Novels

Fatemeh Zand¹
Fatemeh Zahra Nazari Robati²

Received: 24/12/2017

Accepted: 28/05/2018

Abstract

Slang language is an informal language which has been used among different social groups and entered literature, too. Considering the linguistic and cultural limits in the process of slang translation, this study was done to examine the translation of slang language in two children and adult picture novels, *The Diaries of a Wimpy Kid*, and *The Brilliant World of Tom Gates*. The first novel written by Kinney exploded in popularity and was considered New York Times bestseller in 2007. It has won many national and international prizes including “Nickeldone” and “The children praised book”. The second novel, *The Brilliant World of Tom Gates*, was written by Pishon. It has won several prestigious awards, including Roald Dahl funny Prize and the Water Stones children’s Book Prize. It has also been translated into over 33 languages worldwide. This study was done to elaborate different types of slangs and translation strategies applied in the translation of slangs to show how much the translators were successful in translating slang words and how the introduced translation strategies were beneficial in translation of slang expressions. The data of this qualitative-descriptive study were collected by applying Partridge’s theory about types of slangs and Baker’s strategies for translation of slangs.

Partridge distinguishes ten different kinds of slangs: a. Cockney: It is divided into two types used by educated and uneducated people; b. Public house: It refers to group words and phrases made up for the smallness of the recorded vocabulary by nature. It is the main, genial, cheery, materialistic, but not gross nor cynical one; c. Workmen’s: Linking up with the public house is workmen’s slang which is very closed to tradesman slang used to refer to family and financial matters in workmen’s lives; d. Tradesmen: They are used between tradesmen; e. Commerce: it refers to slangs used in trade between tradesmen and customers; f. Public schools and universities: in these type students become the main source, because they are fresh, full of spirit to move forward for their future; g. Society: it is concerned with the spirit of universe, the world life; h. Art: The words and phrases of art are quickly adopted by the society; however, only few words of them are known; i. Theatre: It came to existence in the nineteenth century and is related to slangs in art; and j. Church: Slangs not only appear from people in the street or in their daily conversation, but also can be found from a holy place such as church.

¹ MA in English Language Translation, Faculty member, Hazrat-e Nardjes University, (Corresponding Author); f.zand@narjesrafsanjan.ir

² MA in English Language Translation, Faculty member, Hazrat-e Nardjes University; fz.nazari@narjesrafsanjan.ir

Baker provides 8 strategies for translation of slangs:

1. Translation by a more general word: The translator uses a common word in the target language which expresses the same referential meaning and the same expressive meaning as those of the slangs in the source text; 2. Translation by a more neutral/less expressive word: It consists of data that are translated using common words or phrases of dissimilar meaning, both referential and expressive; 3. Translation by cultural substitution: This strategy involves replacing a culture-specific item with a target language item, which does not have some propositional meaning but is likely to have similar impact on the target reader; 4. Translation by loan or loan word plus explanation; 5. Translation by paraphrase using a related word: This strategy consists of data that are translated using words or phrases of similar referential meaning but dissimilar expressive meaning; 6. Translation by paraphrasing using an unrelated word: Means translation using words or phrases of similar expressive meaning but dissimilar referential meaning; 7. Translation by omission: The translator can omit one word or more to make the translation suitable to the target language structure, seems natural, and suitable for the target language's culture, 8. Translation by illustration: This strategy enjoys illustrations or pictures to convey the idea from the source text to the target text. Pictures can be helpful to the translator for translating slangs appropriately.

According to Partridge's classification of slang types, there were three types of slangs of school and university (53.27%), social (44.26%) and workmen (24.45%) in the first novel. In the second novel, there were also three types of slangs, namely, social (72%), school and university (24%), and artistic slangs (4%). For translation of these slangs in the first novel, eight strategies of translation introduced by Baker were used. They were translation by more general words (62.22%), translation by more neutral/less expressive words (9.76%), cultural substitution (15.86%), translation using loan words and explanations (2.44%), paraphrasing using related words (20.44%), paraphrasing using unrelated words (18.3%), omission (9.76%) and translation by illustrations (6.1%). In the second novel, six strategies were applied. They were namely, translation by more general words (4%), translation by more neutral/less expressive words (0%), cultural substitution (30%), translation using loan words and explanations (6%), paraphrasing using related words (26%), paraphrasing using unrelated words (30%), omission (0%) and translation by illustrations (4%) were applied. In the first novel, translating by more general words was the most applied strategy and in the second novel, cultural substitution and translation by unrelated words were the most used ones. By applying translation by more general words strategy, the translator of the first novel made the meaning of slang words change and transferred them to common words, so he did not transfer the exact meaning of slangs and did not produce the same effect on the target language. On the other hand, the second translator applied the cultural substitution strategy to find proper equivalences for slangs in the target culture and in this way succeeded in transferring the exact meaning of slangs, and producing the same effect on the target language. Another finding of this study was that pictures are influential in transferring meaning of slang language to children and adult reader. According to results of this study, pictures can help the translator in conveying the meaning of slang words in children and young adult literature.

Keywords: slang, partridge, Baker's translation strategies, *Diaries of a Wimpy Kid*, *The Brilliant World of Tom Gates*